

FONETIK STILISTIK USLUBLAR

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha ta'lim fakulteti

540-21-guruh talabasi

Nuraliyeva Ozoda

ozodanuraliyeva@gmail.com

Annotasiya: Stilistika bu (yun. *stylos* — yozuv, xat tayoqchasi) degam ma'noni bildiradi, uslubshunoslik uslubiyat — tilshunoslikning til uslublarini tadqiq etuvchi, tilning leksik-frazeologik, fonetik, morfologik, soʻz yasalishi va sintaktik sathlarda sinxroniya va diaxroniya nuqtai nazaridan funksional katlamlanishining mohiyati va oʻziga xosliklarini oʻrganuvchi, adabiy tilni turli lisoniy vaziyatlarda, yozma adabiyotning xilma-xil tur va janrlarida, ijtimoiy hayotning turli sohalarida qoʻllash meʼyorlari va usullarini tavsiflovchi tarmogʻi. S.da parallel sinonimik til ifodalaridagi maʼnoviy va ekspressiv nozikliklar, lisoniy birliklarning oʻzaro munosabatdosh variantlari oʻrganilgan. Bunday variantlarda ular orasidan muayyan nutqiy vaziyat uchun zarur boʻlganini tanlab olish imkoniyati mavjud boʻlgan.

Kalit soʻzlar: Badiiy nutq, sheʼriy nutq, poetik nutq, soʻz yasalishi, ijodkor uslubi, stilistika, tilshunoslik, adabiyotshunoslik, til va nutq, okkozionalizm, individualizm.

KIRISH

Tilshunoslik fani sifatida fonosilistika yangilik emas, u tilshunoslikda chuqur ildizlarga va uzoq tarixga ega, chunki u til nazariyasining, ehtimol, asosiy vazifasi - tovush va ma'no o'rtasidagi bog'liqlik qonuniyatlarini, tamoyillarini tushunishga qaratilgan. Ularning nutq faoliyatida kombinatsiyasi - nutqning tovushli "qurilishi" ma'no va ma'noga ega bo'lish usuli sifatida "tovushli" hodisa sifatida, ma'lum darajada "musiqiy".

Har qanday boshqa darajadagi til birliklari singari, fonetik daraja birliklari ham tanlash va birikma predmeti sifatida qaralishi mumkin va shuning uchun ular stilistikaning ob'ekti, nutq tanlash tamoyillari, mexanizmlari, maqsadlari va natijalarini o'rganuvchi fan bo'lishi mumkin.

Nutqni shakllantirish jarayonida tovush birliklarini tanlashning ahamiyati va mustaqilligining o'lchovi ko'pincha tilning boshqa, yuqori darajalaridagi birliklarni tanlashning ahamiyati bilan solishtirganda deyarli ahamiyatsiz deb e'tirof etiladi. Biroq, bunday vakillik, birinchi navbatda, tilning individual darajalari elementlarining rolini "gorizontal" ko'rib chiqish, izolyatsiya qilishga urinish bo'lganda rivojlanadi. Stilistika, G.O. Vinokura, "tilni bir vaqtning o'zida uning tuzilishining butun qismi bo'ylab, ya'ni tovushlar, shakllar, belgilar va ularning qismlari bo'ylab o'rganadi".

Tilshunoslik fani sifatida fonosilistika yangilik emas, u tilshunoslikda chuqur ildizlarga va uzoq tarixga ega, chunki u til nazariyasining, ehtimol, asosiy vazifasi - tovush va ma'no o'rtasidagi bog'liqlik qonuniyatlarini tushunishga intiladi. Stilistikaning asoschisi qadimgi ritorika edi.

Torsuev, G. P. So'zning fonetik tuzilishi masalalari / G. P. Torsuev. - M.; L.: SSSR, 1962 yil.

Ritorika dastlab notiqlik ilmi sifatida talqin qilingan. Aristotelning fikricha, ritorikaning yaratuvchisi VI-V asrlarda yashagan faylasuf Empedokldir. Miloddan avvalgi. Rossiyada stilistikaning shakllanish tarixi. Stilistika va uslub tushunchasi tilning kommunikativ nuqtai nazari, shuningdek, uning qo'llanilishi va faoliyati muammosi bilan chambarchas bog'liq. Rus tilining uslubi tarixi rus ritorikasining rivojlanishi bilan boshlanadi. Zamonaviy stilistikaning peshqadamlari qadimgi va o'rta asrlar poetikasi va ko'proq darajada ritorika edi. Poetika deganda she'riyat fani tushunilgan. Stilistika tilshunoslikning adabiy til doirasidagi tovush birliklarining lingvistik aloqaning turli sharoitlarida funksional tabaqalanishiga muvofiq ishlashini o'rganadigan bo'limi. Vinogradov va uning stilistika rivojiga qo'shgan hissasi. Vinogradov asarlari nafaqat til fanining kanonik bo'limlarini chuqur o'rganish, tadqiqot chegaralarini kengaytirish. Uslublar sohasidagi buzilishlar. Uslub va stilistika tushunchalari filologiya fanida uzoq vaqtdan beri qo'llanilgan, ammo ilmiy fan 20-asrning 20-30-yillarida shakllana boshlaydi. Uslubning ta'rifi juda xilma-xil: "majoziy tizimning tarixan o'rnatilgan umumiyliги. nutq odobi va uslub muammolari. Nutq odobi birliklaridan foydalanishdagi stilistik

farqlar asosan nutqning turli funktsional uslublarga tegishliligi bilan belgilanadi. Darhaqiqat, har bir funktsional uslubning o'ziga xos etiket qoidalari mavjud. Uslub turlari. Amaliy stilistika (til resurslari stilistikasi). Adabiy tildagi barcha darajadagi til birliklari va kategoriyalarining tipik nutqiy vaziyatlarda, turli semantik ... kontekstlarida ishlashini o'rganadigan tilshunoslikning bo'limi. Rus tili stilistikasi normalari. Stilistik me'yorlar tarixan shakllangan va shu bilan birga, tilga xos bo'lgan stilistik imkoniyatlar, ma'nolar va ranglarning maqsadlari tufayli tabiiy ravishda umume'tirof etilgan amalga oshirilishidir ...

MUHOKAMA VA NATIJA

Fonostilistikada ishlab chiqilayotgan boshqa muammolar majmuasi quyidagicha tavsiflanadi: ". gapning intonatsiya tarkibidagi o'zgarishlarni uzatilayotgan emotsional va modal ma'nolarga qarab o'rganish va hokazo. Intonatsion tuzilmani bunday tadqiq qilish quyidagilarni nazarda tutadi. yakuniy maqsad, hissiy yoki modal - o'ziga xos xususiyatlarni tanlash, shuningdek, o'rganilayotgan nutq turi uchun eng tipik akustik parametrlarning tavsifi" . Fonetik uslublarni o'rganishda odatda ikkita tekislik ajralib turadi:

- segmental - nutq tovushlarining fonetik xususiyatlarini va ularning birikmalarini o'rganish (tovushli matnlarni mikrosegmentatsiya qilish asosida);

- suprasegmental - melodik o'ziga xoslik, dinamika, temp, pauza, ritm, aksentuatsiyani o'rganish (tovushli matnlarni makrosegmentatsiyaga asoslangan).

Fono-stilistik tahlil qilinadigan matnlarning stilistik spektri juda xilma-xildir. Bunga jurnalistik, ilmiy, notiqlik, badiiy, biznes, neytral va boshqalar kiradi. tovushli nutqni amalga oshirish.

Bizning ishimizda tovushli matnning asosiy bo'linmalari sifatida quyidagilar ko'rib chiqiladi: a) ritmik tuzilma (RS), bitta markazlashtirilgan urg'u mavjudligi bilan birlashtirilgan bo'g'inlarning minimal guruhi sifatida tushuniladi . ("Ritmik tuzilish" atamasi ("fonetik so'z" bilan bog'liq atamadan farqli o'laroq) berilgan birlik ritm birliklari tizimiga tegishli ekanligini ta'kidlaydi va uni tizimli ravishda tashkil etilgan tovush va bo'g'in majmuasi sifatida ifodalaydi. ; b) sintagma, "nutq - fikr jarayonida yagona semantik yaxlitlikni ifodalovchi fonetik birlik". Ko'pgina

fonetiklar ta'kidlaydilar. sintagma bir vaqtning o'zida semantik va formal reja birligi bo'lib, intonatsion-semantik birlik hosil qilish qobiliyati uning asosiy xususiyatlaridan biri sifatida qaraladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Fonostilistika nuqtai nazaridan fonetik jarayonlar va hodisalar ularning stilistik o'ziga xosligi nuqtai nazaridan o'rganiladi, ya'ni aloqa harakatining o'zi umumiy ekstralingvistik rasmini belgilaydigan va fonetikning tarqalishi va ishlashiga ta'sir qiluvchi omillarni hisobga olgan holda. nutqdagi birliklar. Fonostilistika muammolar doirasi juda keng. Ovozli matnning fonostilistik xususiyatlarini o'rganishda turli xil yondashuvlar mavjud. Yondashuvlardan biri asosiy e'tiborni nutq so'zlashuvi tipologiyasini ishlab chiqish, fonetik uslublarni tasniflash va ularning intonatsion korrelyatsiyasini topishga, shuningdek, turli xil fono-stilistik xususiyatlarni tahlil qilishga qaratgan tilshunoslarning asarlarida keltirilgan. nutq va tovush matnining kommunikativ yo'nalishi turlari. Boshqacha qilib aytganda, ushbu yondashuvning ko'lami, birinchi navbatda, suprasegmental fono-stilistika muammolarining rivojlanishi bilan bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Дониёров Н. Йўлдошев Б. Адабий тил ва бадиий стиль. Тошкент, Фан. 1988. Б.79
2. Зулфия. Сайланма. Тошкент. Шарқ. 2006. Б.12
3. Қўчқортоев И. Бадиий нутқ стилистикаси. – Тошкент: ТошДУ нашри. 1975. Б.47-72
4. Йўлдошев Б. Зулфия шеъриятида айрим фраземаларнинг қўлланиш хусусиятлари ҳақида// Нутқ маданияти ва ўзбек тилшунослигининг долзарб масалалари. Андижон – 2015 Б.76
5. Quronov D. Adabiyotshunoslik nazariyasi asoslari. T.: "Akademnashr" 2018
6. Хализев В.Е. Теория литературы. - М.: Высшая школа, 2002. - С.260;
7. Зулфия. Сайланма. Т.: 2006. Б.125

8. Алдашева Ш. Поэтик шакл ва ижодкор индивидуаллиги//Ўзбек тили ва адабиёти.2013.2-сон,54-бет.

9. Бадиий тил муаммолари.// «Инқилоб ва адабиёт» Т. 1977

10. Болтабоев Ҳ. Шарқ мумтоз поэтикаси // Тил ва услуб масалалари. – Тошкент, 2008.

11. Сиёв С. Сўз қадрини билмаган// “Ўзбек адабиёти ва санъати” газетаси 1997 ийл 11 апрел №15

12. Зулфия. Асарлар: 3 жилдлик. 1-жилд: Шалола. Ғ.Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти .Тошкент. 1985.

13. Зулфия. Асарлар: 3 жилдлик. 2-жилд: Мушоира. Ғ.Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти .Тошкент. 1985.